

Könyvajánló

Államvédelem a Rákosi-korszakban. Tanulmányok és dokumentumok a politikai rendőrség második világháború utáni tevékenységéről. Szerk. Gyarmati György. Bp., Történeti Hivatal, 2000. 366 oldal. 1000 Ft.

A Történeti Hivatal 1999 decemberében konferenciát rendezett „Államvédelem a Rákosi-korszakban, 1945–1956” címmel. Jelen kötet az elhangzott előadások szerkesztett változatát tartalmazza. Időközben azonban a szerzők anyagukat tanulmány terjedelművé formálták.

Az előadások a jelzett időszakon belül igyekeznek a politikai rendőrség – közkeletű elnevezései szerint az AVO vagy ÁVH – történetének, működésének egy-egy időszakát, továbbá ténykedési körét felvillantani. A politikai rendőrségnek elsődleges feladata volt a társadalom rettegésben tartása, de nagy szerepe volt abban is, hogy a váltakozó politikai igényeknek megfelelően tüntette el saját, valamint a rendszer vezetőinek ténykedését dokumentáló iratokat is. Részben ebből adódik, hogy messze vagyunk még az ÁVH történetének teljes körű feltárásától. Abban még is segíthet a kötet, hogy az elmúlt fél évszázad történetének eddig épp hogy csak érintett tárgyköre hozzáilleszhető legyen a korképhez.

A könyv utolsó részében egy terjedelmes dokumentum-összeállítás található. A hatvanas-hetvenes évtized fordulóján újra elővették a negyvenes évek végének nagyobb, nem kommunisták ellen indított koncepciójait (pl. a MAORT-pert). Az iratok azt tükrözik, hogy miként igyekezett az akkori Belügyminisztérium erre ki-

jelölt részlege továbbra is fenntartani az egykori „konceptiót”, vagyis, hogy a szóban forgó, több esetben halálbüntetést is kiszabó eljárások, úgymond tényállászerűen bizonyítható, államellenes összeesküvések, illetve szabotázsok miatt történtek volna.

★★★

Antalóczy Ildikó, M. Bűnözés és büntetés Debrecenben a XVIII. század közepén. Debrecen, Csokonai Kiadó, 2000. 255 oldal. (Csokonai História Könyvek) 1200 Ft.

A Debreceni Egyetem BTK Történelem doktori (PhD) programja keretében készült munka a bűnözés és büntetés 18. századi debreceni történetével foglalkozik.

Debrecen sajátos helyet foglalt el a korabeli Magyarországon: nemcsak nagyságával, hanem vallását, kultúráját, magyarságát védő autonómiájával is kiemelkedett a városok közül. Városi autonómiájának alapját azok az önálló igazságszolgáltatást biztosító jogok képezték, melyek révén a szenátus, élén a főbíróval, polgári és büntetőügyekben egyaránt ítélkezett, s a pallosjog révén élet és halál ura volt. A városi bíróság működése különösen a 18. század középső harmadától jól tanulmányozható, hiszen a korábbinál szigorúbb iratkezelésnek köszönhetően bőséges levéltári anyag maradt az utókorra.

A könyv szerzője, M. Antalóczy Ildikó a történettudomány, a jogtörténet és a kriminológia határvidékén vizsgálódott. A történeti háttér után bemutatja a bíraskodás jogát, mint a városi kiváltságok egyikét, a bíróság működését, a korabeli városi büntetőeljárást, végül a kriminológiai

vonatkozásokkal foglalkozik. Levéltári források alapján írja le a bűncselekményeket, bírósági megítélésüket és társadalomtörténeti jellemzőiket, előbb a többségben lévő közvélemény, majd a magánvélemény büntetőügyeket.

A kötet nemcsak a debreceni helytörténeti kutatás számára alapmű, hanem a jog- és társadalomtörténet számára fontos adatokkal szolgál, s nem utolsósorban számos börtöntörténeti utalást is tartalmaz.

★★★

Belovics Ervin—Molnár Gábor—Sinku Pál: Büntetőjog – Különös rész. Bp., HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2001. 615 oldal. 5992 Ft.

A tankönyv szerzői a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának oktatói, akik egyben a joggyakorlatban dolgozó szakemberek is.

A kötet nemcsak a korábbi tankönyvek eredményeit használja fel, hanem az időközben megjelent tudományos eredményeket és a bírói gyakorlatot is bemutatja. A tankönyv megírásakor a szerzők feltételezték, hogy a hallgatók már rendelkeznek azokkal az általános rész- ismeretekkel, amelyek szükségesek az adott törvényi tényállás elemzésének megértéséhez. A konkrét tényállás bemutatása úgy történik, hogy a törvényi tényállások többségét részletesen, egy részét pedig a lényegét illetően elemzik, míg néhány tényállás esetében csak a normaszöveget ismertetik.

A büntetőjog olyan terület, amely rengeteg háttér ismeretet igényel egy adott törvényi tényállás megállapításához. Mind a klasszikus, mind a viszonylag új bűnesetek, mint amilyenek a pénzmosás vagy a csődbüntetés, ennek megértéséhez szükséges az a mögöttes ismeretanyag,

amit egyrészt a bírói gyakorlat alakított ki, másrészt, amelyet segítségül a kapcsolódó háttértudományok (pl. a pszichológia) nyújtanak.

A kiadvány nemcsak joghallgatóknak, illetve büntetőjogot oktatóknak ajánlható, hanem mindazoknak a gyakorló szakembereknek is, akiknek e témakörben egy komplett, rendszerezett, összefoglaló munkára van szükségük.

★★★

Büntetőjogi tanulmányok II. Szerk.: Kahler Frigyes. Veszprém, MTA Veszprémi Területi Bizottsága, 2000. 207 oldal. 1725 Ft.

Második tanulmánykötetével jelentkezt a VEAB Büntetőjogi bizottsága – első kötetüket a Börtönügyi Szemle 2000/2. számnak Könyvajánlója ismertette – azzal a változatlan szándékkal, hogy érdemi bepillantást engedjen a munkabizottságban folyó munkába.

1999-ben a munkabizottság szokásos munkaiülésein kívül egy nyilvános vitaülést tartott Mádl Ferenc akadémikus elnököletével, amelyen a Kahler Frigyes által írt Brusznjai-per című könyvről volt szó. E vitaülésnek az anyaga képezi a tanulmánykötet I. fejezetét. (Referátumot Mezey Barna és M. Kiss Sándor tartott.) A II. fejezetben Zinner Tibornak az „Adalékok a háborús és népellenes bűncselekményeket »elkövetők« felelősségre vonásához (avagy miért kell a semmisségi törvény)” című nagyszabású tanulmányát olvashatjuk. A III. fejezet a munkabizottság veszprémi tagjainak dolgozatait tartalmazza. Ezek a büntetőjog és a bíróságok vezetésével kapcsolatos reformhoz kapcsolódnak, de szó esik bennük a tanúvédelemről, illetve a közlekedési balesetek bizonyítási eljárásáról is. A következő anyag rész a mun-

kabizottság győri tanulmányait közli. Az egyik frás a büntetés jogtudományi fogalmát és a hatályos büntető törvénykönyv szankciórendszerét veti össze, míg a másik dolgozat a kiskorúakat veszélyeztető bűncselekmények jogi szabályozásával foglalkozik. A könyv utolsó, V. fejezete a Zala megyei tanulmányokat tartalmaz. Ezekben a kábítószer-probléma nemzetközi és hazai büntetőjogi szabályozásáról, a pénzmossásról és a számviteli fejelem megsértésének vétségéről olvashatunk.

Jelen kötet – elődjéhez hasonlóan – méltán érdemes a büntetőjoggal behatóbban foglalkozók figyelmére.

★★★

Edelsheim Gyulai Ilona: Becsület és kötelesség. Bp., Európa Kiadó, 2001. I. kötet. 1918-1944. 375 oldal. 2500 Ft.. II. kötet. 1945-1998. 478 oldal. 2500 Ft.

Edelsheim Gyulai Ilona grófnő, Horthy István kormányzóhelyettes özvegye 1994-ben kezdte papírra vetni élete történetét, azzal a céllal, hogy emlékeinek lehető legpontosabb földézésével és a történelmi tanúságtévő felelősségével ismertesse a magyar történelem átélt nagy korszakát, a két világháború közötti arisztokrácia életét, a Horthy-család által örökölt képét, a II. világháború diplomáciai, katonapolitikai háttér-eseményeit, és persze a maga, mába érő sorsát. (A visszaemlékezés I. és – fél évvel később megjelent – II. kötete sokáig a hazai könyvpiac legnépszerűbb darabjai közé tartoztak.)

A felvidéki, Nyitra megyei származású, ám Budán született grófkisasszony az elszakított területekről való arisztokraták életét élte, nagy, mégis csonka családban. Életében a nagy fordulat 1939 telén következett be, amikor egy ünnepségen találkozott Horthy Istvánnal. A korban szo-

katlan, rövid jegyesség után, 1940 áprilisában meg is tartották az esküvőt. Lényegében e dátumtól veszi kezdetét az események módszeres felidézése és a jellemrajzok készítése.

A memoár első része a Horthy-korszak, és azon belül a háborús évek hiteles dokumentációja, ugyanakkor tanúságtétel arról, hogy arisztokratának lenni nemcsak születési kiváltságot, de felelősségvállalást is jelentett, miközben a kötet közelkép a Horthy család tagjairól és történelmi szerepükről. A II. kötetben a szerző finom humorral és bölcs megértéssel tovább fűzi az emlékezés fonálát több mint ötven év örömeiről, fájdalmairól, csalódásairól, reményeiről.

★★★

Kovacsicsné Nagy Katalin: Igazságügyi statisztika. Bp., Rejtjel Kiadó, 2001. 22 oldal. 2950 Ft.

„Igazságügyi statisztikán az igazságszolgáltatásra vonatkozó statisztikai információk gyűjtésének, rendszerezésének, feldolgozásának és elemzésének tudományát értjük” – kezdik kötetüket az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának munkatársai, akik Kovacsicsné Nagy Katalin vezetésével összeállították az igazságügyi statisztika minden lényeges ágát feldolgozó kiadványt. (A könyv anyagának nagy részét maga a szerkesztő, továbbá Vavró István írta, a szerzők között jeyezhetjük még Kovacsics Józsefet és Vass Luciát.)

A kötet anyaga tíz fejezetből áll. A Bevezetést követően az igazságügyi statisztika történetéről, majd bővebben a kriminálstatisztika tárgyáról, forrásairól, módszereiről olvashatunk. Külön-külön fejezet tárgyalja a bűnözés, illetve a bűnüldözés statisztikáját, ezután egy érdekes anyagrészt a bűnözés társadalmi veszé-

lyességének összehasonlító mérésével foglalkozik. A kriminalitási tábla és a bűnözési prognosztika után a bűnözés okainak kutatására szolgáló statisztikai módszerekkel ismerkedhet meg az olvasó. Az utolsó két fejezet tárgya a szabálysértések statisztikai vizsgálata, továbbá a polgári perek statisztikája.

A kötetet számos ábra, grafikon és adatsor illusztrálja. A fogalmazás tisztasága, közérthetősége lehetővé teszi, hogy az egyetemi és főiskolai hallgatókon kívül az érdeklődő olvasó is megismerkedhessen az igazságügyi statisztika rejtelmeivel.

★★★

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Bp., Korona Kiadó, 2001. 526 oldal. 4450 Ft.

A neves szerző, a szegedi egyetem tanára mindössze két évvel a tankönyv előző, 1998. évi kiadását követően elvégezte az eredeti kézirat átdolgozását, kiegészítését és korrekcióját – tekintettel a törvényhozásban, a joggyakorlat területén, továbbá a szakirodalomban bekövetkezett gyors változásokra. (A tankönyv első kiadását a Börtönügyi Szemle 1998/3. száma ismertette.)

Nagy Ferenc az előző, 1998. évi kiadástól eltérően a tankönyv második részében, vagyis a jogszabálytanban bekevert jelentős változtatások, átdolgozások folytán már az egész rész egyedüli szerzőjeként szerepel. A harmadik részben, azaz a bűncselekmény tanában továbbra is támaszkodott és figyelemmel volt a tankönyv első kiadásában Tokaji Géza által írottakra, ugyanakkor ebben a harmadik részben is jelentősek a változtatások és kiegészítések.

Az általános rész öt fő részének mindegyike módosult, kiegészült, azonban a

tankönyv szerkezete és szemléletmódja lényegében nem változott. Az új kiadás is – változatlanul – az általános rész tananyagának megbízható, jól áttekinthető, objektivitásra törekvő összefoglalása és kritikai értékelése.

E tartalmában megújult, továbbra is kiválóan tagolt, külsejét tekintve is tetszetős tankönyv nemcsak az egyetemi és főiskolai hallgatók kötelező olvasmánya lehet, haszonnal forgathatják mindazon elméleti és gyakorlati szakemberek, akik mindennapi kapcsolatban állnak a büntetőjoggal.

★★★

Redlich, Alexander: Konfliktusmoderálás. Magatartási stratégiák csoportokkal foglalkozóknak. Moderálás a gyakorlatban. Bp., Műszaki Kiadó, 2000. 191 oldal. 1980 Ft.

A „konfliktusmoderálás” különös, a magyar olvasók előtt bizonyára kevésbé ismerős kifejezés. Nem azonos a „konfliktuskezeléssel”, mert nem az ellentétek, vitás esetek közvetlen feloldását jelenti.

A moderátor külső személy, akit valamilyen intézmény, vállalat vagy közösség vezetője arra kér föl, hogy segítsen föltárni a tevékenységükben zavart okozó, akadályozó tényezőket. Ő maga tehát nem oldja meg a konfliktust vagy konfliktusokat, hanem egy vagy több közös beszélgetés során segít föltárni, kimondani a nehézségek forrását, s esetleg megtalálni a jövőben célravezető eljárásokat. Fontos, hogy a moderátor képzett, tapasztalt személy legyen. Nem az illető közösség ügyeiben, működésében, belső életében kell jártasnak lennie, hanem a szociológiában, a lélektanban és a kommunikáció „művészetében”.

A szerző három fejezetben tárgyalja a témát. A moderátornak a csoport tagjával kialakított „személyközi kapcsolataitól”, a „diagnózis” felállításától a tervezésen át a beavatkozásig. Maga a konfliktuskezelés öt lépésből áll: 1. Előzetes megbeszélés, 2. Személyes kapcsolatok létesítése, 3. A konfliktustémák számbavétele, 4. A szempontok tisztázása, 5. Megegyezés. A könyvben számos példa található a különböző konfliktusok föltárására.

E tartalmában talán szokatlan tartalmú kötet nem haszontalan megismerkedniük az „emberekkel foglalkozás tudományát” művelő, érdeklődő büntetés-végrehajtási szakembereknek sem.

★★★

Rostás-Farkas György: A cigányság hagyomány- és hiedelemvilága. Bp., Szerzői Kiadás, 2000. 113+12 oldal. 860 Ft.

A cigányság kultúrájával foglalkozó, a közelmúltban megjelent kötetek sorából kiemelkedik e karcsú kötet, amely igen gazdag anyagot tartalmaz.

A szerző előljáróban a cigányság eredetének, migrációjának történetének dióhéjba szorított előadását nyújtja, részletesen szól a Kárpát-medencei cigányság vándorlásáról, különböző csoportjairól (beások, oláh cigányok stb.), letelepedéséről, mai helyzetéről. Ezt követően pedig a mai magyarországi cigányság mindennapjait, kultúráját és folklóráját veszi górcső alá. Külön fejezetek foglalkoznak a cigány hiedelemvilággal, a szokásokkal, babonákkal és hagyományokkal, az életkorok szerint alakuló rituálékkal (születés, felnőtté válás, házasság, ünnepi szokások stb.), a társas érintkezés formáival, a különböző fog-

lalkozásokkal, az öltözködéssel, a (belső) törvénykezéssel, a (népi) gyógyászattal, a jóslással és jövendőmondással, a vallással és a különböző hiedelmekkel.

A fejezetek terjedeleme rövidek ugyan, de igen gazdag anyagot foglalnak össze, ráadásul mindegyik kitekintést is tartalmaz, vagyis a szerző a hazai cigányságot nem elszigetelten tárgyalja. A leírások, bemutatások tárgyyszerűek, ugyanakkor diszkréten „helyére teszik” azokat a tévedésen és ismerethiányon alapuló vélekedéseket is, amelyekkel gyakran találkozni.

A könyv kettős jelentőséggel bír. A szerző szerint a szokásrendszer ismerete nélkül aligha közelíthet nemcigány ember sikeresen a cigánysághoz, illetve a saját „fajtájukkal” kapcsolatos ismeretek elsajátítása és tudatosítása a cigányok önazonossága szempontjából is alapkérdés.

★★★

Róth Erika: Az elítélés előtti fogvatartás dilemmái. Bp., Osiris, 2000. 230 oldal. (Doktori Mestermunkák) 1200 Ft.

A szerző a büntetőeljárás egyik legerzékenyebb területét, a személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedések szabályozását és az ezzel kapcsolatos jogalkalmazói gyakorlatot törekedett feldolgozni, elsősorban az őrizetbe vételre és az előzetes letartóztatásra koncentrálva.

E két jogintézményt több nézőpontból is vizsgálja a dolgozat. A történeti áttekintés kiindulópontja a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk, amely az új büntetőeljárás törvényével – az 1998. évi XIX. tv. – mintegy keretbe foglalja az elmúlt év-

század jogfejlődését. Nagy súlyt fektet a dolgozat írója az Európa Tanács egyes szervei által megfogalmazott követelmények és a hazai jogalkotás, jogalkalmazás összevetésére. A szerző a jobbítás szándékával hívja fel a figyelmet a még napjainkban is fennálló problémákra és mutat be néhány külföldi példát, érzékeltetve, hogy a gondok nem speciálisan magyar jelenségek, hanem világszerte fellelhetők, és más országok tapasztalata e téren is bátran használhatók.

Róth Erika, a Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kara Bűnügyi Tudományok Intézetének munkatársa, aki egyetemi oktatóként a témával már régebb óta foglalkozik, e rendkívüli igényességgel megírt kötetében az elítélés előtti fogvatartás kérdéskörének teljes feldolgozását nyújtja. Munkája feltétlenül érdemes arra, hogy az illetékes szakemberek megismerjék.

★★★

Völgyesi Levente: Bevezetés a magyar alkotmány- és jogtörténet tanulmányozásába. Magyar történelmi repertórium. Ideiglenes tananyag. Bp., Rejtjel Kiadó, 2000. 80 oldal. 1600 Ft.

Az Eötvös Lóránt Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszékén készült segédanyag a tanszék által megje-

lentetett jogtörténeti tankönyvekhez (Magyar Alkotmánytörténet és Magyar Jogtörténet) kíván történelmi háttérismereket nyújtani.

A könyv szerzőjének figyelme kiterjedt minden olyan lényeges eseményre, amelyről nem, vagy csak igen érintőlegesen értekezik a fenti két megjelölt mű. Enciklopédikus részletességre és teljességre természetesen a rövid terjedelem miatt nem törekedhetett Völgyesi Levente, de ennek a műnek nem is ez volt a célja. Magyarország történetét számos, sokkötetes munka megírta már, amelynek áttanulmányozása igen sok időt vesz igénybe, s a joghallgató el is tévedhet az információk sűrűjében. Ezért e könyv azt vállalta föl, hogy csak azokat a leglényegesebb történelmi ismereteket villantja fel, amelyek a jogtörténet elsajátításához feltétlenül szükségesek. A szerző tizenegy tömör fejezetre – az őstörténettől és az Árpádkortól kezdve a szovjet típusú diktatúráig és a forradalomig – rendszerezte az általa fontosnak tartott tudnivalókat, s irodalomjegyzéket is csatolt a kötethez.

A jogtörténetben elmélyülni kívánó hallgatók, de még a felvételi előtt állók is haszonnal forgathatják e szerény terjedelmű kiadványt, amely az ismeretszerzésben biztos alapokat fog számukra nyújtani.

Válogatás a Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság Szakkönyvtára szerzeményeiből.